

АНТИЋЕВИ ПРОСТОРИ ДЕТИЊСТВА

Зборник радова

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

САДРЖАЈ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	11
ПОЗДРАВНА РЕЧ	13

I

Немања Каровић ПОЕТИЧКЕ ФАЗЕ У РАНОЈ ПОЕЗИЈИ ЗА ОДРАСЛЕ МИРОСЛАВА АНТИЋА	19
--	----

Валентина Хамовић БЕСКРАЈНО ПЛАВО. МЕТАФИЗИЧКИ ПРОСТОРИ ДЕТИЊСТВА МИРОСЛАВА АНТИЋА	42
--	----

Зорана Опачић ЗАВРШАВА ЛИ СЕ ДЕТИЊСТВО ОДРАСТАЊЕМ? КОНСТРУКЦИЈА И РЕКОНСТРУКЦИЈА АДОЛЕСЦЕНТСКЕ СВЕСТИ У ПЕВАЊУ МИРОСЛАВА АНТИЋА	51
--	----

Бошко Сувајџић ИНТЕГРАЛНОСТ ПОЕЗИЈЕ И ПОЕТИКЕ МИРОСЛАВА АНТИЋА	68
---	----

II

Мирјана Карановић, Ивана Мијић Немањ СТЕПЕНИЦЕ ШАШАВИХ И ХРАБРИХ. ПРЕКОГРАНИЧНИ РОМАН МИРОСЛАВА АНТИЋА	83
--	----

Љиљана Костић ДРАМСКИ ТЕКСТОВИ МИРОСЛАВА АНТИЋА	105
--	-----

Марија Јефтимјевић Михајловић СКУЛПТУРА – НЕВИДЉИВОСТ ОБУЧЕНА У ОЧИГЛЕДНО	116
--	-----

Милица Ђуковић ИЗМЕЂУ БУНТА И НОСТАЛГИЈЕ: ХРОНОТОП ВОЈВОДИНЕ У ПОЕЗИЈИ ВЕЉКА ПЕТРОВИЋА И МИРОСЛАВА АНТИЋА	126
---	-----

III

Сања Париповић Крчмар КОНЦЕПТ УКРШТАЈА У КЊИЗИ <i>ХОДАЈУЋИ НА РУКАМА</i> МИРОСЛАВА АНТИЋА	141
---	-----

Страхиња Полић МОРНАРСКИ БЕДЕКЕР КРОЗ МАШТУ – <i>ДРУГА СТРАНА ВЕТРА</i> МИРОСЛАВА АНТИЋА	151
--	-----

Николина Шурјанац ИМПЛИЦИТНА ПОЕТИКА У ЗБИРЦИ <i>ХОРОСКОП</i> МИРОСЛАВА АНТИЋА	160
--	-----

IV

Слађана Јаћимовић СЕНТИМЕНТАЛНО МАПИРАЊЕ БУЋЕЊА ЧУЛА – ЉУБАВНА ПОЕЗИЈА МИРОСЛАВА АНТИЋА	173
---	-----

Тијана Тропин ПОЕТИКА ПРОСТОРА У <i>ГАРАВОМ СОКАКУ</i> МИРОСЛАВА АНТИЋА ...	181
--	-----

Владимир Вукомановић Растегорац ПОЕЗИЈА ЗА ДЕЦУ МИРОСЛАВА АНТИЋА И ПИТАЊЕ ДЕЧЈЕГ ГЛАСА	193
--	-----

Милена Зорић ПЕСНИЧКЕ ПО(Р)УКЕ У ЗБИРЦИ <i>ПЛАВИ ЧУПЕРАК</i> МИРОСЛАВА АНТИЋА	208
---	-----

Вишња Мићић	
НЕГА ДУШЕ У ПОЕЗИЈИ МИКЕ АНТИЋА	217

Јелена Панић Мараш	
РЕЦЕПЦИЈА ПОЕЗИЈЕ МИРОСЛАВА АНТИЋА	
У АНТОЛОГИЈАМА (СРПСКЕ) ПОЕЗИЈЕ ЗА ДЕЦУ	232

V

Марија Слобода	
МИРОСЛАВ АНТИЋ И ПОЧЕТАК МАНИФЕСТАЦИЈЕ	
„БРАНКОВО КОЛО”	245

Владимир Димитријевић	
ОЛОВКА НЕ ПИШЕ СРЦЕМ МИРОСЛАВА АНТИЋА	
У ДОБА ИДЕОЛОШКЕ ЦЕНЗУРЕ:	
НАЦРТ ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ ПУТА КА ПРВОТНОСТИ	258

VI

Зона Мркаљ	
МИРОСЛАВ АНТИЋ КАО ШКОЛСКИ ПЕСНИК –	
МОТИВИСАЊЕ ЛИЧНОМ БИОГРАФИЈОМ	265

Валерија Јанићијевић	
МИРОСЛАВ АНТИЋ ИЗМЕЂУ РАЗРЕДНЕ И ПРЕДМЕТНЕ	
НАСТАВЕ КЊИЖЕВНОСТИ	276

Бојан Марковић	
ДЕ-ТАБУИЗАЦИЈА ЉУБАВИ У ПОЕЗИЈИ МИРОСЛАВА АНТИЋА	
(И ШТА НАСТАВНИК ТРЕБА ДА ЗНА О ТОМЕ)	291

Снежана Божић	
СТВАРАЛАЧКА МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНОСТ	
МИРОСЛАВА АНТИЋА У НАСТАВНОМ КОНТЕКСТУ	307

Наташа Станковић Шошо	
КЊИЖЕВНО СТВАРАЛАШТВО МИРОСЛАВА АНТИЋА У НАСТАВИ ...	329

Зорица Цветановић	
МЕТОДИЧКО ТУМАЧЕЊЕ ПЕСМЕ	
„ШТА ЈЕ НАЈВЕЋЕ” МИРОСЛАВА АНТИЋА	343

Наташа Кљајић	
МЕТОДИЧКИ АСПЕКТИ ОБРАДЕ ЗБИРКЕ ПОЕЗИЈЕ	
<i>ГАРАВИ СОКАК</i> МИРОСЛАВА АНТИЋА У ОСНОВНОШКОЛСКОЈ	
НАСТАВИ КЊИЖЕВНОСТИ	357

Лола Стојановић	
МАРГИНАЛИЗОВАНИ СУБЈЕКТИ ЗБИРКЕ <i>ГАРАВИ СОКАК</i> :	
ОБРАДА НА ЧАСУ И РЕЦЕПЦИЈА	370

VII

Индекс имена	389
--------------------	-----

Николина Шурјанац¹

Универзитет у Београду, Училијски факултет, Београд

ИМПЛИЦИТНА ПОЕТИКА У ЗБИРЦИ ХОРОСКОП МИРОСЛАВА АНТИЋА

Сажетак: У раду је генетички приступљено основама рефлексивне имплицитне поетике Мирослава Антића, од његове прве збирке песама *Исцричано за њролећа*, преко многих других попут: *Мита о њици*, *Савршенства вајре*, па све до једне од његових најрефлексивнијих поетских збирки – *Хороскопа*, али и оних познијих као што је *Тако замишљам небо*. *Хороскоп* заузима значајан положај у развоју Антићеве мисаоне поезије, сумирајући неке од кључних поетских одредница његовог целокупног поетско-метафизичког стваралаштва: долажење до сопства, поетичка самосвест, повратак детињству и завичају, тежња ка аутентичности бића, поетика ћутања, онтолошки значај поезије и др.

Кључне речи: укрштај супротности, поетичка самосвест, мисаона поезија, повратак изворном, ненаписана песма, детињство.

Мирослав Антић је од самих почетака свога књижевног пута показао тенденцију ка рефлексивности и поетичком (само)преиспитивању, још од своје прве збирке песама *Исцричано за њролећа* (1950), у којој, на пример, каже да „речи беже” (Антић 1950: 19), па све до једне од познијих збирки свог рефлексивног опуса – *Хороскопа* (1983). У овим, али и у многим другим збиркама, Антић веома промишљено, готово филозофски-рефлексивно пева о животу самом, смислу људске егзистенције, смрти, старости, родитељству, принципу свеопште повезаности, као и о вечитој уметничкој тајни и камену спотицања – немогућности да се речима опишу аутентична осећања и доживљаји.

Немања Ротар, говорећи о поетици Мирослава Антића у његовој биографији *Сушрадан њосле детињства*, Антића карактерише као песника „необјашњивог и неразговорног” (Ротар 2015: 40), истичући неоромантичарске

¹ nikolina.surjanac@uf.bg.ac.rs

импульсе у његовој поезији: „Он следи Јејтса који каже: 'Оно што се може објаснити није поезија' (40). И заиста, Антић кроз готово све своје збирке песама провлачи идеју о „изношеним речима” (Антић 1984: 22), како каже у збирци *Хогајући на рукама*. Даље наводи како се „ћутањем” (41) пролази кроз највеће препреке, а говор описује као „опасну уметност” (42). За њега је, као и за симболисте, музика идеална уметност, којој посвећује и засебну песму „О музици” у збирци *Тако замишљам небо*: „Не полакомити се на мноштво звукова, њено је достојанство. / Пронаћи меру ћутања, / то је само почетак музике. // Ћути пре свих, унапред, тек то је, коначно, музика” (Антић 1985: 115). Тежећи идеалу „песме без речи”, Антић је брусио свој израз до крајње сажетости, и како Драшко Ређеп примећује у Антићевој хагиографији *Улејшавање невидљивој*, „као да је био у сагласности са ставом Збигњева Бјенјковског о томе да елипса означава специфичност поетског новог говора, управо оног који је наишао и који је освајао после симболизма” (Ређеп 1988: 93). Та Антићева вера у лирику као медијум који је најсроднији музици и који је, можда, најближи уметничком идеалу „лепог ћутања”, временом је, ипак, довела до сумње у моћ изражавања било каквим речима, па и оним најсажетијим, у чему уочавамо и неоромантичарске импульсе које је Зоран Глушчевић поводом споја музике и поезије приметио и у Змајевој XXVIII песми из *Ђулића увелака*:

Благо оном, који уме
 Да без речи бол изрази,
 Било складом гласовирним,
 Било фруле меки гласи;

Ил' превлаком преко струне
 Уздисајем оне силе,
 Ил' трепетом харфе свете,
 Ил' јецањем китре миле.

Тај је синак вишег духа,
 Коме речи дао није, –
 Само звуке, само складе,
 Само чисте мелодије.

Музика је чиста суза,
 Коју носе крила рајска,
 А речи су здраво земске,
 Кад је туга надземаљска. (Змај према Глушчевић 1967: 22)

Попут Змаја, и Антић схвата да је „реч вештачка мисао” (Антић 1984: 138), и да „песме појефтињују кад се изговоре или напишу” (Антић према Ротар 2015: 113) – „много су честитије, боље, веће и чистије када су у човеку” (113).

Антићева збирка *Хороской* тематизује неке од кључних поетичких одлика Антићевог стваралаштва уопште: детињство, укрштај супротности, хармонију у природи, љубав, долажење до сопства, пра-говор, поетичку самосвест и др. Своју склоност ка афористичности у изразу, циклизацији песама, употреби парадокса и инверзија, посебно ће истаћи у овој збирци.

Хороской се састоји из две целине, прву изговара глас „оца” обраћајући се сину, а у другој се син оглашава, прихватајући очеве савете и поглед на живот. Заснована на дијалошкој форми, ова збирка – диптих добија драмску структуру, коју додатно појачавају бројне апострофе у песмама. Први циклус – „Речи” већ наговештава главну идеју како првог, тако и другог дела збирке. А други – „Сан” отвара још једну тему којом се Антић посебно посвећено бавио, а то је однос између оностраног и трансцендентног, однос између јаве и сна, света стварности и света фикције, остварујући и на тематском плану својеврсно двојство.

У песми „Говор”, која је једна од кључних песама са темом песничке самосвести, Антић експлицитно истиче: „Све се ређе усуђујем да изговарам речи, јер / увек значе друго него што ја то желим. / Све даље су од говора и тешко их разабирем / у шумовима бескраја” (Антић 2015: 23). Све време аутор инсистира на самим суштинама, феноменима, који се не могу описати речима, које су само „бледи симболи” онога што се налази са друге стране, а то је осећај, аутентичан доживљај, који је суштински неизрецив. Посебно се то односи на феномен љубави – „Људи се поштују речима, а воле ћутањем” (25). „Речи ћутања” су те које све надвисују, и „кров и облаке и небо” и „расту у једну предивну васиону” (29). Овом оксиморонском конструкцијом Антић андрићевски истиче да је „у ћутању сигурност” јер се само ћутањем и ослушкивањем себе и загледаношћу у сопствене дубине може доћи до извора, како песник више пута напомиње, до тзв. „пра-говора”. Тај „пра-говор”, односно „прва реч” (Антић 1997: 90) једино је што је изворно и самим тим, чисто, смислено: „И ми и ви *йрескочили смо йрву реч* (Антић 1997: 90, курзив Н. Ш.).” / Све око вас је друга реч, као и птица коју држите” (90).

Антићева песничка филозофија, коју је изнео и у *Мишу о ййици* (1979) окренута је ка враћању почетку, како читавог света и свега „што живи” (Антић 1997: 181) тако и саме поезије, коју песник доживљава као онтолошки мисао. Да су начело поезије и начело игре / креације једно, указивали су и наши надреалисти: „Игра је истински принцип креације, а начело поезије и начело детињства је у суштини исто” (Ристић; у Љуштановић 2012: 84). Антић сматра да људи када „науче говор” (Антић 2008: 38), заправо, „забораве пра-говор” (38), указујући на повезаност између пра-говора и детињства – изворног, исконског. На пример, у песничкој збирци која је настала непосредно пре Хо-

роскоја, у *Савршенсџу вайре* (1982), лирски субјект, обраћајући се некоме у другом лицу множине каже: „И у вама налазим двоје: дете и старца, / исцели-теља ватром и кугоношу” (Антић 1997а: 73). Метафора детета као *исцелиџеља вайре*, једног од кључних Антићевих песничких симбола, сведочи о вечности и бесмртности детињства, док се старост повезује са болешћу и умирањем. Антић ће то своје виђење изнети и у *Миџу о џиџици*, рефлексивној збирци песама која претходи *Хороскоју* и по свом садржају и смислу је најављује: „Деца у себи имају нешто од божјег начина: превелику радозналост почетка” (Антић 1997а: 233). Та, како песник каже „радозналост почетка” основа је сваке креације, и стога је природно да нема поезије без покушаја одгонетања тајне извора, корена бића („давнашњег ја” (Антић 1997б: 41)) и света. Тој тајни се тежи како би се дошло до поновног успостављања хармоније, до заокруживања целине, до реконекције субјекта са самим собом и крајње – његовог оцеловљења: „Знање о нечем целом, то је у исти мах и жестином узалудног напора за завршеним дојмовима и путовањима означен први и потоњи дах човековог говора” (Ређеп према Антић 1997а: 318). Песнички субјект у једној од песама из *Савршенсџа вайре* у виду парадокса истиче значај испитивања неиспитаних и „неприступачних места” (101) себе како би се дошло до основе, корена, почетка: „Ко тече узводно, ушће му је у извору” (101). Почетак и крај су једно, целина, смисао.

У складу са својом поетиком ћутања, Антић ће у више песама и поема из збирке *Хороској* истицати снагу мисли, а слабост речи, јер се мислима ствара и оживљава оно „што је још било нестворено” (47). У поеми „Химна” Антић изражава своје виђење процеса стварања, које се одвија у тренутку, дионизијски, у којем ствараоцу, заправо, „глава његова смета”; „Колико ја разумем, највећа поезија је / тренутак кад ниси свестан песме” (70).

Апотеоза ирационалног, заумног, маштенског провлачиће се као неизоставни део како имплицитне, тако и експлицитне поетике Мирослава Антића. Тај крајњи идеал песника, „песму без речи”, покушао је да опише и Дис, а пре њега и Милорад Ј. Митровић, о коме је у свом есеју „Милорад Ј. Митровић” Дучић говорио као о песнику који је вредан помена управо по својој „Ненаписаној песни” (Дучић 2001: 66). Лирски субјект у све четири строфе преиспитује стваралачки поступак и суочава се са апсурдном позицијом уметника, који хоће да песни „похвата звуке”: „[...] Но заста рука што их безброј списа; / То беше песма љубави бескрајне / Незнана земљи, сан небеског виса” (66).

И код Митровића и код Антића, као и код, на пример, Попе, који у својој аутопоетској песни „Час из песништва” открива да је у песни „главна ствар”, заправо, „лепо ћутање” које не може да одгонетне до краја тајну љубави младог пара, као ни саме поезије, видимо да песнику увек недостаје она права реч, ма о чему певао, али ипак, понајвише му недостаје онда када пева о љубави. Покушавајући да дође до одговора о основним списатељским поступцима, у бројним самопреиспитивањима о смислу и техници стварања, аутопоетско лирско ја отвара још нека кључна питања о песничком поступку: „Шта нашој руци,

док ствара, казује: немој даље?” / Јесмо ли ми одлучили да више не треба ништа / додати, нити одузети, и да је облик / завршен?” (Антић 2015: 110).

Преко питања о пореклу песничке инспирације, о песничкој мери и осећају, лирски субјект збирке полако долази и до много ширих и дубљих питања, готово метафизичког карактера, о смислу и тајнама, дакле, не само уметничким, већ и тајнама живота и смрти. То се најбоље види у стиховима који у оквиру исте строфе следе иза оних метапоетичких: „И највећи је / живот кад ниси свестан да живиш, него мислиш / да сањаш” (70).

Тежња ка долажењу до једне, „ненаписане песме”, песме која настаје несвесно, у тренутку, као плод чисте уметничке инспирације, без примеса разума, а која обухвата и сажима у себи све остале, појединачне песме, основни је песнички идеал о којем је у својој студији „Језик у песми” говорио и Хајдегер поводом Тракловог песништва. Приступајући, пре свега, тополошки Тракловој поезији, Хајдегер истиче да та једна, главна, ненаписана песма, заправо треба сама себи да буде објашњење: „Поради онога што је испевано објашњење песме мора тежити томе да само себе учини сувишним. Последњи, али и најтежи корак свакога излагања састоји се у томе, да нестане са својим објашњењем пред чистим ту-стајањем” (Хајдегер; у Радовановић 2016: 44). Јер чим се о нечему проговори, губи се суштина бивствовања те појаве. По Хајдегеру, то се односи не само на поезију, већ и на „мишљење” (Хајдегер 2007: 33). И оно треба да у дијалогу са поезијом „дозове суштину језика” (33). Врхунски идеал песника је да се стопи са својом песмом, на тај начин поништавајући себе, у феноменолошком духу, када субјекат и објекат постају једно. Све што постоји, па и земља, време, извире из себе, „прождире само себе” (Антић 2015: 119) и „у себи се губи” (119), како готово филозофски вели Антић у песми под редним бројем 25 у својој збирци *Хороской*. На тај начин Антић проговара о суштинама и смислу свега постојећег, што чини другу тематско-поетичку окосницу његове збирке.

Ако се осврнемо на сам наслов збирке, одмах се буде асоцијације на људску потребу за прорицањем и сазнавањем своје судбине и будућности. Антић у низу песама ове збирке оштро критикује такав човеков однос према животу, који и треба да буде једна неизвесна игра од које човека не треба да буде страх, већ треба да у њој ужива и радознано ишчекује след догађаја:

– Иако не личиш на Овна, распоред твојих звезда / одредио је тако и то је твоја судбина. / Има ли ичега горег, ако не умеш више да се / играш бар своје судбине? „Звезде твоје / судбине не налазе се у васиони, него у твојим / грудима” – поручује ти Шилер” (Антић 2015: 60).

Пут ка сопству, аутентичности, још једна је од кључних поетичких одлика ове Антићеве збирке, поред *ненаписане њесме*, коју је започео још у збирци *Плаво небо* (1954): „И увек само себе имамо / и стих пун жеља, недоречен” (Антић 1954: 33). Бити свој, не повиновати се по сваку цену спољашњим ути-

цајима, већ маштати и живети у свом свету снова, који је стварнији од сваке стварности, основно је идејно начело целокупног Антићевог опуса, видљиво и у *Хороскоју*. Такође, цитатност и бројне интертекстуалне везе у овој збирци доприносе њеном постмодернистичком карактеру. Бројне су алузије на мисли Спинозе, Лудвига Берна, Бејкона, Мајаковског, Платона, Монтења, Сократа као и на појединачна дела: Дефоовог *Робинзона*, Сервантесовог *Дон Кихота*, што је сасвим у духу афористичког стила *Хороскоја*, чије поетичко језгро чине мисли, цитати, пословице. У другом делу поеме „Разгледница” Антић ће експлицитно рећи: „Тако настаје усијани врх човековог ума: *Пословица*. Она припада народу. Зато / народ и каже: '*Пословица* је свемир у зрну жита'” (36).

Обртање перспективе како на тематском, тако и на формалном плану (инверзије, парадокси, синестезије), уочљиво је не само у насловима појединих Антићевих дела, нпр. у наслову збирке *Хогајући на рукама* већ и у самим стиховима: „Стварно видети, значи: умети видети кишу како / пада увис. Видети како падају увис / кровови кућа и реке у којима се таложе врхови планина. / Овако сам то чуо: „Ко небо није угледао у / води, тај нема појма шта су рибе на дрвећу” (28). Први циклус песама у збирци *Хогајући на рукама* зове се „Носач”, алудирајући на чувени антички мит о Атласу, који је морао да носи читаво небо на леђима како не би пало на људе, а Антић у овој збирци тај мит пародира изокрећући перспективу. Лирски јунак овог циклуса не носи небо на плећима, већ земљу, јер „се по земљи не гази” (Антић 1984: 20). Он земљу изједначаје са небом, њој приписује небеске особине, она треба да нам пружи „плаве слојеве наде” (20). Демистификацијом митског Антић говори о терету који, земља, заправо представља људском бићу:

„...ако нађете себе / и одлучите овако да ходате на рукама, / морате бити упорни и бити чудесно / одважни да прихватите земљу и држите / је на рукама. // Ако је испустите, поломиће вам врат. / И свемир ће вас затрпати својом / страшном тежином” (Антић 1984: 20).

Стога песник настоји да се издигне изнад земаљског притиска, погледом упртим ка звездама, о чему и сведочи када говори о свом пореклу и осећају аутентичног сопства у једном од интервјуа:

Завичај је оно у шта се упрегнем. То је и Мокрин. А ја сам био насамарен, осамарен имам ам и дизгине. Човек, у ствари, вуче свој свет. Бити коњ и бити вук, то није исто. А ја сам изван чопора. Нисам никоме припадао. А чини ми се да и сада никоме не припадам. Људи ће помислити да сам био њихов. Ја сам, међутим, био међу звездама. Недодирљив сам. Изузетна, али опака слобода. Хватање ни за шта. Да би се лебдело. Или летело. Можда је у томе извесна драж? Летети, али не у правцу туђег ветра, него свог сопственог таласа (Ређеп 2017: 202).

Такође ће, у интервјуу забележеном у истој књизи, навести цитат из *Савршенства ваише*: „Мој дом је моја земља, а она је на небу. / Мој дом је, дакле, небо. А оно је у свемиру. // Мој дом је, дакле, васиона. А она је у мојој глави. / Значи да немам другог завичаја, сем себе” (Антић 1997б: 99). И још додаје како не уме да пише поручене дневнике: „свакако је умео, и уме, да пише само свој лични рапорт, безбедан од конфекције, самосталан и спреман да полети” (Антић према Ређеп 2017: 283).

Антић како у осталим својим збиркама, тако и збирци *Хороской* инсистира на самоуверености и самоспознаји човека, и у *Ходајући на рукама* говори о проналажењу себе и путу који нас води до сопства. То је друга кључна поетичка одлика читаве збирке *Хороской*, поред истицања значаја речитог ћутања, као што смо већ напоменули. У песми „Обзорја” је то посебно истакнуто: „Свеједно кроз која врата прођеш, прошао си кроз себе” (Антић 2015: 31), као и у следећим стиховима, у којима открива значај сусрета са самим собом: „Трчи и састани се сам са собом. И изгуби се у / даљинама себе као кап чисте светлости” (27).

У збирци песама *Тако замишљам небо* Антић ће даље развијати своју идеју о проналажењу смисла у животу, настављајући онај пут индивидуације започет још пре *Хороскойа*, дошавши до врхунске спознаје: „Ја знам зашто сам жив” (Антић 1985: 16). Уочивши дубље законе природе лирски субјект у стиховима из ове збирке, који се значењски надовезују на оне из збирке *Хороской*, каже: „Као што вода испуњава, / као што ветар продира, / као што светлост обухвата, / тако се полагамо / и ја у себе *йрејиварам*” (16). Исто тако, Антић вешто спаја идеју вечности са самоостварењем и окретањем ка унутрашњем свету човека, верујући, шопенхауерски, да је човекова унутрашњост центар света и да ништа ван тог унутрашњег света воље и не постоји: „Мораш да смогнеш снаге и себи отворено обећаш / да ћеш остати трагач за вечношћу у себи, а не / за собом у вечности” (80). Једино што постоји, по Антићу, јесте човеков „лични свемир” у којем се налази светлост, као симбол врхунца спознаје и самоспознаје. У поеми „Дневник” првог циклуса лирско ја отворено истиче идеју аутентичности личности, вере у кројење сопствене судбине, а не у хороскопе „пророчанства”. Антић иде толико далеко у истицању људске самосталности да одступа од традиционалних уверења да су деца одраз својих родитеља, што донекле, по принципу аутосугестије готово, може довести да везивања за генетско и препуштању наслеђеним особинама, без личног напора да се изгради аутентична, независна личност. Стога песник истиче значај „избацивања средњег слова из имена” (Антић 2015: 84) и кроз понављање личне заменице *себе* на нивоу једног стиха то и подвлачи: „Навуци / себе на себе и буди сам себи син, сине мој” (84). Своје становиште аргументује користећи се цитатима Буда и Хакслија, у којима се сва одговорност за властити живот пребацује на себе самога, а не на родитеља, хороскоп и остале извансопствене релације. Најважнија веза јесте она са самим собом, а управо ту идеју Антић веома често

провлачи кроз готово све стихове *Хороскопа*. Не можемо и није природно да сви будемо исти, да се праве некакве класе и категоризације људи, па чак ни то што ученици похађају исти разред, не сведочи о њиховом истоветном ступњу развоја, било физичког, било менталног. Песник, насупрот традиционалном, конвенционалном виђењу институције школе, жели да разобличи уверење о било каквом прављењу група међу људима по некаквој сличности, те позива да се дође „код њега у разред” (Антић 2015: 97) и види се да један уз другог седе „и исту памет уче будући мудрац и глупак. И биће нераздвојни / сутрашњи творац и рушилац” (97). Идеју да је сваки човек свемир за себе, и да чак и унутар себе самог представља спој супротности, Антић експлицитно истиче:

Нисмо ми исти свемир чак ни са самим собом”. / Има у нама и бистрих и замућених токова, и / има туге и невоље исто колико и радости.
/ И већ смо сада јунаци и већ смо кукавице. / И већ сада смо часни,
колико и мутни и лукави (99).

Различитост изван нас и у нама самима оно је што, како закључујемо по песниковим речима, чини овај свет богатијим и шареноликијим. Антић се оштро супротставља сваком клишетизму и класификацији. Модерност Мирослава Антића огледа се, између осталог, у његовом неконвенционалном приступу учењу „хороскопа из школских књига” (64):

Свашта ће пробати да те из књига науче. Можеш / научити да изговараш лаж као истину. // [...] Све се, сине мој, може научити из књига, осим / четири ствари, осим врлине надања, вештине / веровања, визионарства будућности и уметности / стрпљења (64).

Антић подвргава оштрој критици конвенционалну дидактичност, стапање са масом, одуство аутентичности, једнолично егзистирање унедоглед. За Антића је сваки нови дан један нови живот и рађање, те тако појединац у току једног живота проживи многобројне, на тај начин проживљавајући своје детињство, као најлепше животно доба, изнова и изнова.

Апотеоза детињства обележје је целокупне Антићеве поетике, а у *Хороскопу* добија и једно шире тумачење – односи се на одсуство старости и умора који не почињу са изласком из детињег доба, већ са престанком две ствари: „опасности и лепоте” (98). Антић као да се руга превеликој озбиљности и строгаћи одраслих, те у кантовском духу описује детињство: „Гледај на живот као на дечју игру, у којој ништа није озбиљно / сем поштења” (57).

Повезивање феномена детињства са аутентичношћу и пра-говором, а самим тим и извором, очигледно је у овој збирци, јер детињство не зна за наметнуте норме и образце понашања које су својствене одраслима, она не носе маске у овој „позорници живота”. Величање детињства је до те мере изражено да лирски субјект *Хороскопа* не жели да памти ништа изузев тог периода човековог живота који је једини вредан сећања: „Волим да не знам ко сам. Да пре-

дам име ватри / ветру, сунцу и семењу, да га опарају воде / и да га опере заборав кад напустим / детињство” (100).

Аптеозу детињству Антић ће наставити и у својој збирци *Тако замишљам небо*, када истиче: „деца су себи и рода / и себи и тата и мама”; „и да су нежна због себе. / И сама због себе сама” (Антић 1985: 23). Антић увиђа да је деци, заправо, урођен осећај аутентичности кроз тзв. здрав егоизам, захваљујући којем она схватају да се свет мери њиховим мерама и гледа кроз призму њиховог унутрашњег погледа, а што старији негде током живота заборављају из различитих спољашњих разлога – угађајући више средини, друштву и наметнутим нормама него својим унутрашњим потребама. Тој неукаљаној аутентичности нас уче деца и стога треба „одрасти” (Антић 2015: 45) до њиховог погледа на свет и доживљаја сопствене личности.

Симболистички утицаји у Антићевој поезији не осећају се само у слављењу музике, идеалу „песме без речи”, већ и услављењу ирационалног, тајанственог, маштенског, попут оне идеје коју заступају и Ракић и Пандуровић у својим песмама „Мисао” и „Светковина”. Као што претерано размишљање о животу и смрти „ломи кости” и одводи до „црних дубина разјапљеног пакла” (Ракић 2015: 69), јер, како песник вели: „Кад срце запишти, мисао је крива” (68), тако и људима који посматрају двоје заљубљених „глава њихова смета” (Пандуровић 2009: 25), чини се да, исто тако, и лирском субјекту *Хороскоја* „једна глава” ништа не значи, она је „проклета и опака”, „непрестано га кроти и не да му да лебди” (121), вукући га ка земљи. Тај терет мисли који носи сваки одрасли човек, незнан је детету, које верује у вечност у себи и у свој, како Антић каже, „лични свемир” (Антић 2015: 122). Јер, деца не теже вечности опирајући се смрти, она су вечност сама по себи, она на тај начин доживљавају себе, и као таква, хармонична целина, оличење су склада који влада у природи и свемиру, у којем је све повезано: „то, кад видиш да пољупци свих боја и свих облика / излећу из своје душе и одмах, непогрешиво, / путују према сунцу / ти и ја знамо шта је, јер знамо: све је једно” (Антић 2015: 105).

Костићевско начело укрштаја супротности, од нивоа сваког појединца, па до читавог универзума, кључна је тематска окосница збирке *Хороскоја*. Идеја вечитог обнављања, кретања, онога да „смрти нема, али сеоба има” завршна је мисао последње песме збирке: „Ниједну ствар на свету не можеш уништити, јер / све, чега се дотакнеш, претвараће се у / живот” (123). Прологом, у којем је најављена тема аутентичног сопства, кључна за читаву збирку, долази се до епилога који, у виталистичко-оптимистичком духу, сведочи о бесмртности тог аутентичног „ја”:

Али ко каже да мене неће бити тога јутра? / Ја ћу се играти у свим играма оних који живе. / Имаћу нова имена и друге руке, да ме љубављу / вежу. Јер ја у свим временима постојим и / вечито ћу се на Сунцу кретати. // Шта ако ме се не сетиш? Ако ме никад не позовеш, подижући поглед ка звездама? (125)

Антић је „песмом без речи”, као најближим обликом пра-говора, наста-сијевићевске матерње мелодије, настојао да се врати како извору свога бића, показујући да је „песма пут да се до личности дође” (Смиљковић 2002: 62), тако и извору целокупног човечанства и постојања уопште. Он, дакле, својом мисаоном поезијом, пре свега, тежи да досегне духовно – метафизичко значење поетског говора.

Извори

- Антић 1950:** Антић, Мирослав. *Исцричано за њролећа*. Београд: Ново поколење.
- Антић 1954:** Антић, Мирослав. *Плаво небо*. Нови Сад: Матица српска.
- Антић 1984:** Антић, Мирослав. *Хођајући на рукама*. Нови Сад: Дневник – Типранов.
- Антић 1985:** Антић, Мирослав. *Тако замишљајм небо*. Нови Сад: Дневник.
- Антић 1997а:** Антић, Мирослав. *Мий о њијици. Свиџац, Мий о њијици, The Bird, Улејшавање невидљивој, Басна*. Драшко Ређеп (прир.). Нови Сад: Прометеј.
- Антић 1997б:** Антић, Мирослав. *Савршенство вајре*. Ненад Шапоња (прир.). Нови Сад: Прометеј.
- Антић 2008:** Антић, Мирослав. *Песме за велике*. Београд: Стубови културе.
- Антић 2015:** Антић, Мирослав. *Хороской*. Београд: Лагуна.
- Пандуровић:** Пандуровић, Сима. *Песме*.
<http://www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs/ASK_SR_AzbucnikDela> 12. 5. 2022.
- Ракић 2005:** Ракић, Милан. *Песме*. Леон Којен (прир.). Београд: Чигоја штампа.

Литература

- Глушчевић 1967:** Глушчевић, Зоран. *Романтизам*. Цетиње: Обод.
- Дучић 2001:** Дучић, Јован. *Моји сајујници: књижевна обличја; Прикази и белешке; Чланци*. Живорад Стојковић (прир.). Сарајево, Београд: Свјетлост; БИГЗ, Просвета.
- Радовановић 2016:** Радовановић, Саша Ж. Језик у песми – Хајдегерово тополошко тумачење Траклове поезије. *Синтезе* 9: 39–49.
- Љуштановић 2012:** Љуштановић, Јован. *Књижевност за децу у ојлегалу културе*. Нови Сад: Змајеве дечје игре.
- Ређеп 1988:** Ређеп, Драшко. *Улејшавање невидљивој. Хајнографија о Мирославу Антићу*. Сарајево: НИШРО „Ослобођење”.
- Ротар 2015:** Ротар, Немања. *Суштрадан њсле дејиньсџва*. Београд: Архипелаг.

Смиљковић 2002: Смиљковић, Стана. Истине и снови о детињству у *Хороскопу* Мирослава Антића. *Дейинство* 1 / 2: 62–63.

Хајдегер 2007: Хајдегер, Мартин. *На путу к језику*. Београд: Федон.

Nikolina Šurjanac

IMPLICIT POETICS IN THE COLLECTION HOROSCOPE OF MIROSLAV ANTIĆ

Summary

This paper genetically approaches the basics of implicit reflective poetics of Miroslav Antić, from his first collection of poems *Told for Spring*, through many others like: *The Myth of the Bird*, *The Perfection of Fire* to one of his most reflective poetry collections – *The Horoscope*, but also later ones such as *Thus I Imagine the Sky*. *The Horoscope* occupies a significant position in the development of Antić's thought poetry, summarizing some of the key poetic determinants of his entire poetic-metaphysical work: coming to self, poetic self-awareness, return to childhood and homeland, striving for the authenticity of being, poetics of silence, ontological significance of poetry, etc.

Keywords: crossroads of opposites, poetic self-awareness, thought poetry, return to the source, unwritten poem, childhood.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије

821.163.41.09-93 Антић М.(082)
82.09-93(082)

АНТИЋЕВИ простори детињства : зборник радова /
[уреднице Валентина Хамовић, Јелена Панић Мараш]. -
Београд : Учитељски факултет, 2022 (Београд : Планета
принт). - 395 стр. : слика М. Антића ; 24 см. - (Поетика
српске књижевности за децу и младе ; књ. 5)

Тираж 100. - Стр. 11-12: Уводне напомене / Валентина Ха-
мовић, Јелена Панић Мараш.

- Напомене и библиографске референце уз текст.

- Библиографија уз сваки рад. -

Summeries. - Регистар.

ISBN 978-86-7849-314-0

а) Антић, Мирослав (1932-1986) -- Поетика -- Зборници б)
Књижевност за децу -- Зборници

COBISS.SR-ID 82475017